

Hogyan űzzük el az egyházi démonokat?¹

A démon a *daiomai* görög igéből származik, amely megosztást, szétesztást jelent.² Ez a megosztás utalhat a halál istenére, amely a meghaltak testét csoportosítja, vagy a sorsra, amelyet kiszabnak, de igazán nem tudjuk meghatározni a szó gyökerét. Mindenesetre a hasadás és kétértelműség olyan felemás állapot, amely képtelen saját magától egészzé alakulni. Olyan gyógyításra van ilyenkor szükség, amely egyesíti a szétválasztottat, amely összekapcsolja a széthasadtat, és egyértelművé teszi a kétértelműt. A kétértelműségbe ragadt élő szervezet saját erejéből képtelen ezt megtenni, csak Isten Fiában oldódhat ez meg, akinek emberré lételeivel összekapcsolódik a mennyei és földi, az egyetemes és konkrét, az egész és a széthullott.

Az egyházi jövőkép beleragadt a jelenbe

A református egyház akkut problémáit az Egyházi Jövőkép Bizottság (EJB, 2011–2014)³ három nagy pontban foglalta össze:⁴ (1) a missziói szemlélet hiánya, (2) a bizalom és a szolidaritás hiánya, különösen a múltfeltárás hiánya, valamint (3) a jelenlegi intézményrendszer csapdái.

Az összes EJB által feltárt probléma ellen küzdenénk, szeretnénk őket legyőzni, de a félelem és egzisztenciális szorongás szorítása meghaladja az egyéni törekvésünket. Nyomasztóan nehezednek ezek ránk, mintha valami megfoghatatlan, démoni jelenséggel küzdenénk. Démoni, azaz kétértelmű alatt azt értjük, hogy ezek a *jelenségek* egyrészt átítatódnak a transzcendenssel, és ezért magukon hordozzák a szakralitás vonásait, másrészt meghaladják az immanenst, sokkal erősebbek, mint azok az erőfeszítések, amelyekkel az ember ezekre nemet mondana.

Mit kezdünk hát azokkal a sötét foltokkal, amelyeket kifejezett az EJB jelentés? Hogyan lesz missziói szemléletünk? Mikor lesz bennünk létbátorság? Mit kezdünk az intézményi, egzisztenciális függéssel? Mikor lépünk túl a bizalmatlanságon és gyanakváson?

Vegyük észre, hogy az egyházszerkezeti szabályokat és döntéseket emberek hozzák, így nem kerülhető ki saját személyes felelősségünk. Legyen akármilyen rendszerű is a református egyház (presbiteri vagy püspöki), a rendszer olyanná alakul, amilyennek azt tesszük. Így az összes olyan probléma, amely a rendszerrel kapcsolatban felvetődik, *nem strukturális*, hanem végtére is *antropológiai* természetű. Ebben az értelemben a megoldás kulcsa sem strukturális, hanem perszonális.

A démoni, amely meghaladja az erőnket

Amikor Carl Rogers arról érdeklődött Paul Tillichnél, hogyan használja a „démoni” kifejezést, amely olyan belső és külső struktúrákra utal, amely erősebb mint az egyén jóakarata, Tillich a következőt válaszolta:

„Az egyetlen alkalmas kifejezés, amelyet találtam, az Újszövetségben használt »démoni« volt, ahogyan az a Jézusról szóló történetekben megjelenik: valami, ami megszáll. Ez egy olyan erőt jelent, ami erősebb mint az egyén jóakarata. Így kezdtem el használni ezt a kifejezést. Természetesen kifejezetten hangsúlyoztam, hogy ezt nem mitikusan értem, mintha kis ördögök vagy egy személyes Sátán rohanganá a világ körül. Olyan önkényes struktúrákat értek ezalatt, amelyek bizonyos fokig kreatívak, de ugyanakkor végzetesen

1 A jelen cikk egy készülő írás rövidített változata. Köszönöm mindazoknak, akiknek segítségével eddig juthattam, akik bátorítottak, és várom a további konstruktív hozzászólásokat.

2 Hans BIETENHARD, *Demon*. In: The New International Dictionary of New Testament Theology (szerk. Colin BROWN) Vol1. The Paternoster Press 1992. 452.o.

3 <http://www.reformatus.hu/lap/ejb/>

4 http://www.reformatus.hu/data/documents/2014/01/14/dok_zs_19_ejb_beszamolo.pdf

destruktívak. Olyan fogalmat kellett találnom, amely lefedi azokat a transzperszonális erőket, amelyek megragadják az embereket és a társadalmat.”⁵

A démon élősködik: kiszívja az életerőt, hitelességet, kedvet, amelyen megtelepszik. Felismerve annak működését, nagyon is emberi érzelmekre és tettekre vezethető vissza, mégis azzal emberfeletti, öntörvényű folyamatokban találkozunk. A démon (*daemon*) egyébként egy olyan informatikai fogalom is, amelyet a háttérben futó programokra alkalmaznak, és ennek megismerése talán közelebb visz a démoni megértéséhez. Az, hogy egy billentyű megnyomására megjelenik valami a képernyőn, háttérben futó programoknak köszönhető. Ezek rejtettek a felhasználó számára, nem kell külön elindítani őket, és szinte észrevétlenül figyelik az eszközöket. Akkor van baj, ha egy démon valamilyen oknál fogva – pl. egy ördögi-kör-szerű végtelen ciklus miatt – nem tölti be a funkcióját, és egyre több erőforrást zabál föl. A rendszer lelassul, vagy akár le is fagy. Ilyenkor lehet még gyorsabb processzort venni, még több memóriát beépíteni, de az igazi megoldás az, ha a háttérben futó folyamatok között megtaláljuk a felemésztő demont, és azt kikapcsoljuk. Ha ez sikerül, akkor ez a gondterhelt informatikus számára fellélegzést jelent. Ugyanakkor arra a funkcióra valószínűleg továbbra is szükségünk van, amelyet a démonnak kellett volna ellátnia, így újabb próbálkozások következnek. Kierkegaard szavaival „magam elé képzelem azt a szerencsétlen könyvelőt, aki esztét vesztette afölötti kétségbeesésében, hogy egy kereskedőcéget tönkretett, mivel egy számlában azt írta: 7 meg 6 az 14; magam elé képzelem, amint minden mással szemben közömbösen napról napra ezt ismételteti magában: 7 meg 6 az 14”.⁶ Az egyház démonjai sokszor olyan régi elvarratlan eseményekből nőttek ki, amelyek felemésztik az energiáinkat.

A démoni vallásos nyomai

A démoni olyan jelenség, amely az embert meghaladó életellenes folyamatot ölel föl, nem csak rombol, hanem a maga mitológiai háttéréből adódóan osztozik is az isteniben.⁷ A démoni kifejezés transzcendens dimenziójának hangsúlyozása itt ezért különösen nyomatékos. Ebben éleződik ki a világi és egyházi destrukció közötti különbség. „Ahol a démoni feltűnik, mindenütt vallásos nyomokat hordoz magán, még ha megjelenése erkölcsi vagy kulturális jellegű is.”⁸ Tehát nem csupán törvényteleniségről, irigységről, gyűlöletről van szó, amelyet karikírozva démoninak festünk le, hanem ezek a bűnök egy felsőbb, mennyei akaratra hivatkozva kegyes formákat öltenek, és sokszor beleolvadnak az egyházi kommunikációba. A Nietzsche-i hatalomvágy kiélése az egyházban a világihoz hasonló módon kíméletlenül, sajátos hatalmi logika mentén történik, de amikor végrehajtjuk ezeket, Istenre hivatkozunk, önmagunkat és egymást meggyőzve, „szent” elhatározással, Isten egyházának fenntartása nevében cselekszünk.

Mert igen, az „egyházak akár a démoni uralmat is képviselhetik. De a démoni uralom Isten Országának torzulása, és nem lenne léte, ha nem létezne az, amit eltorzít. Aki képvisel valamit, erejét a reprezentáció funkciójából meríti, bármennyire is eltorzítja azt, amit képvisel.”⁹ Éppen ezért nehéz a démonival szembeszállni, mert erővel elpusztíthatatlan, hiszen magában hordozza azt, amit torzít. Amikor Jézus ördögöt űz, soha nem öl meg egyetlen ördögöt sem. Ha Isten Báránya mennyei hatalmával ott és akkor megölné őket, akkor befejezetlenül vége lenne küldetésének, és megszűnne bárány léte. Az ördögök elpusztításával arra is nemet mondana, amelyet az ördögök állítanak, hogy Ő „az Isten Szentje”¹⁰, az „Isten Fia”¹¹. Az ördögűzéshez Jézus

5 Terry D. COOPER, *Paul Tillich and Psychology: Historic and Contemporary Explorations in Theology, Psychotherapy, and Ethics*. Mercer University Press, 2006. 21.o.

6 Søren KIERKEGAARD, *Vagy-vagy*. Osiris 2001. 34.o.

7 Paul TILlich, *Rendszerez Teológia*. (ford. Szabó István), Osiris 1996, 445-446.o.

8 Paul TILlich, *Rendszerez Teológia*. (ford. Szabó István), Osiris 1996, 446.o.

9 Paul TILlich, *Rendszerez Teológia*. (ford. Szabó István), Osiris 1996. 636.o.

10 Mk 1,24

11 Mk 3,11; Mk 5,7

nyílt párbeszédet választ, szemtől szembe beszél a démonokkal, és leleplezi őket. Nem sújt le rájuk mennyei hatalmával, hanem elűzi őket a tisztátalan közegükbe, egy disznónyájba, amely a saját önpusztító módján belerohan a tengerbe, hogy beveződjön a démoni önsorsrontó ambíció.¹² Ebből következik az is, hogy az egyházban a démoni folyamatokat nem lehet rendszerváltással, szavazással, dühvel, lázadással vagy erővel megváltoztatni. Amit Krisztus példáján keresztül megtanulva leginkább tehetünk, hogy nyíltan beszélgetünk, nem mint bizottságok és szervezetek, hanem mint keresztyén emberek, félelem nélkül, őszintén, szemtől szembe. Ördögi módon ettől gyakran menekülünk is.

A démoni fogalmán kerülhetünk legközelebb annak a körülírásához is, hogy mint jelent a Szentlélek elleni bűn, amely „nem bocsáttatik meg sem ebben a világban, sem az eljövendőben”.¹³ Nem valószínű, hogy ez egy konkrét megnevezhető bűn lenne, mint tömeggyilkosság vagy kegyetlen erőszak. Sok keresztyén azért szeretné ezt a bűnt megnevezni, hogy ennek elkerülésével biztosítsa be magát a megbocsáthatatlanság veszélye elől. De nincs olyan bűn, amelyet ne bocsátana meg az Úr, ha azt megvalljuk.¹⁴ A Szentlélek elleni bűn olyan, ami a cselekedeteink forrását torzítja el, valami, ami beleragad a kétértelmőségbe. A Szentlélek elleni bűn azért megbocsáthatatlan, mert a démoni kétértelmőségben az istenivel igazoljuk tetteinket és önmagunkat, így képtelenek vagyunk annak belátására, hogy rossz amit teszünk, ezért nem is bánjuk meg. Ebből következően azt nem is lehet megbocsátani.

Démoni kétértelmőség az egyházban

Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül néhány példában mutatjuk be, hogy az előző egyházvezetési ciklusban hol jelentek meg ezek a kétértelmőségek a múlt feltáratlanságában, az államtól való intézményi függésben, és a személyes félelemben.

A múlt feltáratlansága

Az egyik legmélyebb démoni jelenség, amelyre az EJB jelentés is kitér, az ügynökkérdés. Nem önmagában a múlt feltáratlansága, a megbékélés hiánya, vagy a tettes-áldozat leleplezésének elmulasztása okán, ahogyan azt legtöbbször körülírjuk, hanem a jelenben zajló folyamatok kétértelmősége miatt. Éppen ezért az ügynökkérdés az egyház számára elsőrendűen nem egyháztörténeti kérdés, hanem egy időszerű ekkleziológiai probléma. Nincs igazán értelme megbánásról vagy megbocsátásról beszélni, mert a témában itt a bűn ténye körülírható ugyan, de a teljes rendszer korrupciója miatt képtelenség helyzetekhez és emberekhez rendelni, ez allokálhatatlan. A tragikus az, hogy ez a nyomorúság, amelyben krisztusi szabadságát veszítette el a zsarolható egyházi vezetés, nem tűnt el a rendszerváltáskor, hanem felemás viszonyban él tovább. Aggasztó, hogy a rendszer kontraszelektív módszerrel újratermeli a zsarolható, egzisztenciálisan függő és keresztyén szabadságát elvesztő új nemzedéket, és tovább él a (ki)szolgáló egyház teológiája. Füstí-Molnár Szilveszter világosan bemutatja¹⁵ ennek a kétértelmőségét, és párhuzamot von a keresztyénüldözés utáni negyedik századi egyház helyzete és a mai helyzetünk között, amennyiben donatista szakadék keletkezhet a hitvallók (áldozatok) és az üldözők (ügynökök) között. Az összes olyan kérdéssel, amely arra vonatkozik, hogy ki különb és igazabb a másiknál, ilyen donatista szakadáshoz vezet, amely bűvópatakként kísért és dermeszt bennünket folyamatosan. Az a kellemetlen helyzet állt elő, hogy a korszakot feltáró ügynökkérdéssel foglalkozó huszonhat év (1989–2015) hosszabb már, mint az egyházi emberek ügynöknek való beszerzését tárgyaló ügynökkorszak (1965–1989) időtartama. Ez felveti a kérdést, hogy vajon az ügynökkorszak és az ügynökkérdés korszakát nem fogják-e szorosan összekötni a jövő történései? Minden bizonnyal össze fogják kötni, mert az ügynökkorszak

12 Mk 5,1kk; Mt 8,28kk

13 Mt 12,32

14 1Jn 1,9

15 FÜSTI-MOLNÁR Szilveszter, *Ecclesia sine macula et ruga*. Hernád, 2008.

sajátos továbbélésének tekinthető az ügynökkérdés korszaka. Úgy tűnik, azért nem tudjuk megoldani az ügynökkérdést, mert mi magunk is részesei vagyunk annak a végső problémának, amelyet meg akarunk oldani, és ezért meghaladja erőnket.

Az elmúlt időszak egyházi vezetése is ismeri ezt a kétértelműséget, amely az egyház isteni és démoni reprezentációjához kötődik. A vezetők saját múltjuk miatt ismerték ezt, hiszen részesei voltak annak a keserűségnek, amelyben a kommunista államhatalom spirituálisan nyomorította meg az egyházat. Megtapasztalták annak a pillanatnyi előnyét is, hogy egy ilyen rendszer szemmel tartja őket, és ők is a rendszer szemei lehettek. Egy személyben lehettek részesei a zsarolásnak, és egyszerre voltak elemei a rendszernek. A beszervezett lelkészek kivétel nélkül mind megfizettek saját elszigeteltségük és függőségük okán azért, mert beszerveződtek, akkor is, ha nem lepleződtek le. Vagy ha nem, akkor krisztusi értelemben nem egyházi emberek már. Ennek a terhét és következményét az egyházban 1989 óta közösen hordozzuk, és valahogyan közösen is kellene letennünk.

Ettől az örökségtől a korábbi egyházvezetés nem tudott megszabadulni. Retorikájukban egy pillanattig sem adták fel az egyházi közösséget, és hangsúlyos volt az a hitvalló megtartó erő, amellyel az egy, egyetemes, keresztyén egyházat hisszük, a kárpát-medencei magyarság kontextusában. Mindig olyan megtartó közösséget lehetett érezni a vezetők megnyilvánulásaiban, amelyet tipikusan a népegyház-hitvalló egyház közötti törésvonalat meghaladó gyökerekben fedezhetünk fel. A kétértelműség éppen az, hogy az „egyház csodája” annak ellenére megmutatkozott, hogy a független és szabad keresztyén közösséget képviselő vezetés erőfeszítése eltorzult annak a zsarolhatóságnak és kitettségnak okán, amelytől szeretett volna megszabadulni, de nem tudott. Ez a kétértelműség a háttérben uralta az egyházpolitikai, közéleti megnyilvánulásokat, humánerőforrást érintő döntéseket, és az emiatt frusztrált kollektív bűnbakkeresés és nemzeti önigazolás elleni küzdelmet. Ebből következően az egyházvezetés eredményessége *ab ovo* felemás, ami a jövő tekintetében talán rosszabb, mint a nyilvánvaló kudarc.

Intézményi függés

Az államtól való intézményi függés kétértelműségére az egyik napvilágra jött példa az a „Közlemény”,¹⁶ amelyet az MRE Kommunikációs Szolgálat adott ki 2013. november 20-án. Ebben az Egyházforum folyóiratban megjelent oknyomozó cikke reagál a Szolgálat, sajnos az önigazoló szolgálat-teológiája alatt. Az ügy tárgya egy 115 millió forintos állami támogatás kusza története, amelyet az egyház nem egyértelmű módon használt fel. Az egyház belesodródott egy olyan folyamatba, amelyben egyszerűen elvesztette saját immunrendszerét, és képtelen volt nemet mondani, amikor kellett volna. A Közlemény egy magyarázkodó, dagályos, beismerő vallomás. Ehelyett jobb lett volna egy szikár cáfolat, amelyben minden gyanút kizáróan listászerűen láthattuk volna azt, hogy a szóban forgó állami támogatást pontosan hogyan (ki, milyen ügyre, mekkora összegben) használta fel, amely tisztázhatta volna az egyházi vezetők etikai felelősségét. A témánk szempontjából másodlagos kérdés az, amit az Egyházforum feszeget, ti. sikkasztás történt-e vagy sem, és hogyan lehet ötvenmilliószámú számlát készpénzes fizetéssel kiállítani? Az ártatlanság vélelme alapján azt gondoljuk, hogy a szóban forgó egyházi vezetők nem tették zsebre ezt a 115 millió összeget. Az viszont egészen világos, hogy állami nyomásra az egyház könyvelési, adminisztrációs trükkökre kényszerül, és az egyházi vezetők ebben partnerek voltak – és ennek a felelőssége nem hárítható át. Ez nem a 115 millió forint könyvelési kérdése, hanem az egyház önazonosságának a kérdése, ami sokkal súlyosabb mint a pénzkérdés. Az egyházszervezet zsarolhatósága ezzel az üggyel csak növekedett, és az egyház hitele még kisebb lett. A kétértelműséget mutatja az a zsinat által elfogadott számvizsgálói értékelés, amelyben explicit módon kifejezésre kerül az, hogy a „115 millió forint elszámolására azonban olyan feltételeket

16 <http://reformatus.hu/mutat/8948/>

szabott meg az állami szerv, amelyeket csak ilyen megoldással lehetett teljesíteni.”¹⁷ Ez lényegében a szervezeti zsarolhatóság beismerése, amelyet tragikus módon el is fogadott a Zsinat. Nem tette fel senki azt a kérdést, hogy miért fogadtunk el úgy milliókat, ha ezt csak kétértelműen lehet elkölteni? És ha már ebbe a mocsárba kényszerülünk, akkor miért nem mutattuk be mindennek ellenére feketén-fehéren, tételesen, hogy mire fordítottuk a támogatást?

Személyi függés és félelem

Egy újabb nemzedékhez tartozó lelkész – aki 1989 után lett 18 éves – beszélt arról, hogy hány alkalommal volt „beszervezési hangulatban”: 1998-ban, 2006-ban, és 2013-ban. A szervezési hangulatnak számos történelmi elemével szembesült: a külföldi ösztöndíj felajánlásával, az előléptetés kecsegtetésével, a megfélemlítéssel, a fenyegetéssel, a zsarolással, a burkolt lefizetéssel, és Isten nevének hiába való felvételével. Kapott becenevet és jelzőket fedőnév helyett, valamint kecsegtető továbblépési és fenyegető visszalépési lehetőségeket. Ezekben a kontraszelekción pontokban soha nem az volt a kérdés, hogy milyen feladatot és hogyan kellene megoldani, hanem az, hogy a feladat és a körülmények alkalmasak-e arra, hogy az illető a *miemberünk* legyen, aki függőségi viszonyba kerül azoktól a tisztviselőktől, akik viszont másoktól függenek. Volt olyan eset, amikor meleghangú levélben köszönték meg neki mindazt a felbecsülhetetlen munkát, amelyet tett, és valamilyen más kényszernek engedve ugyanabban a pillanatban *indoklás nélkül menesztették*, hogy később *gondoskodhassanak* róla. A jó zsarú – rossz zsarú klasszikus játékának minden eleme megjelent, a szeretet és a gyűlölet párhuzamos kifejezésével.

A kontraszelekción személyi döntések során sajátos logika mentén történnek az egyházi megbízások és menesztések. Nem csak a kontraszelekción „beszervezések” árulkodóak, hanem az érthetetlen „kiszervezések” is, amelyet sokan éltek meg az egyházban. Az ügy természetéből fakadóan az egyházi kirúgás vagy félreállítás soha nem olyan, mint egy céges vagy közigazgatási aktus, mert ez szükségszerűen olyan mély lelki dimenziót is érint, amely szorosan kötődik az istenkérdéshez is. Éppen ezért hiányzik az a tárgyilagos tisztaság, amely egyértelművé tenné a helyzetet a megbízó és a megbízott számára, és a szerepek és reakciók magukon viselik a kétértelműség jegyeit. Olyan skizofrén, rogozsini gyakorlat is létezik, ahol az intézmény lelkészi vezetője maga senkit nem rúg ki, hanem a munkáltatói jogokat törvénytelenül átadva mintha mosná kezeit, és az elbocsátott ember „segítéséhez” lelkigondozói álarcot vesz fel, mintha egy magasabb szintre menekülhetne a vezetői felelősség elől. Minden ilyen gyakorlat arra ösztönzi a megbízót és megbízottat, hogy egy más helyen keressen oltalmat és igazságot, azaz a nyíltan kimondatlan valóságos problémák helyett más érvrendszerbe meneküljön. Ám ezek az istenország-szerű világok igényt tartanak ugyan az istenire, de nem egyeznek egymással, és kiderül, hogy mind egy saját magunk által épített gnosztikus rendszer, amelyben a mi általunk kreált jóisten irányít.

Az egyházi szolgálatokból való kirúgás nem a felmondás miatt kegyetlen, hanem a megaláztatás és kétségek miatt, amelynek a célja egyrészt az egzisztenciális függőség és félelem kialakítása, másrészt a démoni önigazolása, tudniillik, hogy Isten nevében kell embertelenséget és törvénytelenséget elkövetni. Aki mindezt átéli, sokszor úgy érzi, hogy valamilyen darabot hagyott el magából, hiszen kedvvel, lelkesedéssel és önfeláldozással végezte munkáját, és vagy ennek a visszaszerzése viszi ördögi pályára, és így a gyűlölettől maga is démonivá válik, vagy az események feldolgozásával próbál új életet kezdeni. Az elmúlt időszakban nem egy ilyen esetnek lehettünk tanúi. Ugyanakkor, az egyház kétértelműségéből az isteni és szent éppen a legsötétebb démoni pillanatokban mutatkozik meg. Az ember önfeladásának és keserűségének végletes megélése nem légüres térben történik. Vannak egyházi közösségek, amelyek nem engedik el a kétségbeesett embert, és megtartanak. Az egyház olyan hely, hogy bármennyire is a peremen érzi magát az ember, mindig talál ott valakit. Éppen ezekben a pillanatokban mutatkozik meg az

17 <http://www.reformatus.hu/mutat/9252/>

egyház szélessége, amely átöleli a világ kezdetét és végét.

A kétértelműség személyes legyőzésének legnagyobb akadálya az a fajta egzisztenciális félelem, amely hittel párosul, s e hit mögé rejtőzik. Nem olyan félelem ez, amely az istenfélelemhez kapcsolódik, hanem sokkal inkább egyfajta *egyházfélelem*. Az egyházfélelem az a belső indíttatás, amellyel az egyházszerkezet képtelen struktúráit takargatjuk, és félünk attól, hogy ez napvilágra kerül. Minden kritikus gondolat mögé odateszünk egy reménykedő magyarázkodást, és képtelenek vagyunk a kétértelműségekkel szembenézni. Azoknak, akik csak félnek, több esélyük van a túlélésre, mint akik félnek és hisznek. A hitnek a hitetlenség, a félelemnek a bátorság az ellentéte. A hit és félelem nem zárják ki egymást, a kettő tragikus módon egyszerre lehet jelen az ember életében. Amikor Jézus azt mondja a zsinagógai előjárónak: „Ne félj csak higgy”,¹⁸ nem azért mondja, mert az előjáróban nincs hit. Az előjáró eredendően tele van hittel, amikor zsidó vezető léte Jézushoz nyíltan, barátságosan és kétségbeesve közeledik, amikor felvállalja kérését, és hisz abban, hogy Jézus képes meggyógyítani a leányát. Ő, mint a Templomhoz tartozó vezető ember teljesen függ a főpapságtól, akik függnek Rómától. Mindenki – beleértve Pilátust is – része egy zsarolási hálónak. Am, amikor rossz hírt kap a lányáról, nyilvánvalóvá lesz, hogy a hite félelemmel párosul, és ezért mondja Jézus: „Ne félj *csak* higgy!” Ez a *sola fide* reformatori alapelvnek az egyik legegizisztenciálisabb bibliai kifejezőmódja. A halálhír a kétségbeesésbe, a halálos betegségbe taszítja. De önmagában talán a félelem is jobb, mint a félelem és a hit együtt, mert a félelem *ellenére* megjelenő hit a félelmet bátorsággá alakíthatja, ha viszont egymás mellett munkálkodnak, akkor kétértelműségbe ragadnak, és démoni folyamatokat eredményez: új, gnosztikus világokat teremtünk, a félelmet vakmerőséggel és göggel párosítjuk, amit „hit”-nek nevezünk. Ez a fajta álhit mellőzi az „igaz hit”¹⁹ polaritását, amelynek egyaránt része a pontos ismeret, és az ebből fakadó ítélet ellenére való szívbéli bizodalom.

Ördögűzés, azaz egyértelműsítés

A démoni kétértelműség leleplezésének módja az exorcizmus. Az ördögűzésre leginkább úgy tekintünk, mint valamilyen távoli, gyanús, ezoterikus cselekedetre, amelyet ma inkább csak a karizmatikus közösségek alkalmaznak. Ahogyan a démoni alatt sem horrorfilmekben szereplő szörnyeket értünk, úgy az ördögűzés sem azonos Jézus nevének misztikus ismételtetésével, vagy szent tárgyak fetiszizálásával. Amiképpen a démonit az emberfeletti erővel szembeni tehetetlenségként éljük meg, úgy a démoni kiűzése a tehetetlenség ördögi körének megszűnését jelenti.

Valójában az ördögűzés egy tipikusan keresztyén cselekedet volt a korai egyházban, amelynek a jelentőségét a bibliai kutatók többsége úgy mutatja be, mint a keresztyénség növekedésének egyik kulcsa, és amely az egyik leggyakoribb cselekmény volt abban az időben. Ezt fejti ki részletesen könyvében Graham H. Twelftree.²⁰ Adolf von Harnack szerint „olyan volt ez, mintha a keresztyének ördögűzőként mentek volna ki a nagy világba, és az ördögűzés a missziójuk és evangelizációjuk egyik leghatásosabb eszköze lett”.²¹ Az ördögűzés annyiban más mint a gyógyítás, hogy nem a tünetekre koncentrál. Egyetlen bibliai megszállott tünetét sem ismerjük igazán, még ha gyakran valamilyen pszichés jelenséget is sejtünk ebben, leginkább a skizofréniát. Az ördögűzés nem egyszerű gyógyítás, mert a baj forrását veszi célba, azt a belső rothadást, ami az embert rabul ejti és betegé teszi.

Az úton járó egyház kettős jellege – akár a *látható egyház és láthatatlan egyház* viszonyában – többször felerősödött az egyháztörténelem során, tipikusan mindig valamilyen válságból fakadóan. Igazából egy ideális megoldás lehetne, ha definiálnánk egy olyan láthatatlan egyházat,

18 Mk 5,36

19 Heidelbergi Káté, 21.

20 Graham H. TWELFTREE, *In the name of Jesus: Exorcism among Early Christians*. Baker Academic 2007.

21 Graham H. TWELFTREE, *In the name of Jesus: Exorcism among Early Christians*. Baker Academic 2007. 26.o.

amely független a látható egyháztól és annak minden visszásságától. Ebben a láthatatlan egyházban nyugodtan vagy vehemensen kritizálhatnánk a láthatót, és az igazi egyházhoz tartozva hirdethetnék Isten Országát. Az is egy izolált megoldással kecsegtet, ha az egyházban egy védelmi kört húzunk maguk köré, és ignoráljuk mindazokat a visszásságokat, amelyek körülöttünk zajlanak, és abban a hitben élünk, hogy a kör nem része az egyházszervezetnek. Ám, ez a kísérlet kudarcot vallott a donatizmusban és a pietizmusban is, és abban a pillanatban, hogy a jelenlegi egyházszervezettől keserűen elfordulunk, éppen annak a gögnek a bűnébe esünk, amely különbnek tartja magát a másiknál. Ezzel a démonizálódásnak arra az útjára lépünk rá lassan, amelyet el akartunk hagyni. Ez a jelenség személyesen akkor rajzolódik ki a legvilágosabban, amikor szinte láncreakcióként láthatjuk azt, hogy egy elfojtott gyűlölet szembeszáll azzal a gyűlölettel, amely azt lánggra lobbantotta. „Az egyházak, melyek Isten Országát képviselik a profanizálódás és démonizálódás erőivel szemben vívott küzdelemben, maguk is alá vannak vetve a vallás kétértelműségének, és így nyitottak a démonizálódás és profanizálódás előtt. Hogyan képviselheti akkor a démoni elleni küzdelmet az, ami maga is démonizált, és a profán elleni harcot az, ami maga is profanizálódott?”²² Erre a kérdésre egyáltalán nem egyszerű a válasz.

Hogyan tovább?

A következő zsinati ciklus egyik legfontosabb kérdése, hogy megtaláljuk és ne veszítsük el a független prófétai hangunkat. Ehhez karakteresen látnunk kellene azt is, hogy kik vagyunk mi, és mi a küldetésünk, és nem csak négyéves vagy hatéves ciklusokra, hanem az örökkévalóság távlatából kell terveznünk. Képesek leszünk-e az egzisztenciális függőség helyett a feladatok megoldására összpontosító teljesítmény-alapú értékelést érvényesíteni?

A prófétai kérdés az, hogy megmaradunk-e egy egymásra gyanakvó, görcsös, félelmekkel teli, és ebből kifolyólag önpusztító formában, vagy képesek vagyunk értelmesen, bizalommal, bátran és életképes módon átalakulni és cselekedni? Ezek belülről jövő személyes változást igényelnek, személyes metanoiát, megtérést. Ez lehet az alapja a strukturális változásoknak is.

A sivatagi atyák is a démonok elűzéséhez zsoldároztak, énekeltek. Az énekléssel szabadok leszünk mindazoknak a lenyomott gondolatoknak a kifejezésére, amelyeket szavakban csak töredékesen tudunk kimondani. A „daloló forradalom” során 1988-ban a Baltikum országaiban egy 600 km hosszú élő láncban mintegy 2 millió ember énekelte át magát a szabadságba. Miért ne tehetnénk ugyanezt? Vajon lesz-e annyi erő az új egyházvezetésben, hogy mindezekkel szembenézzen? Tudunk-e együtt énekelni, zsoldározni, mint ahogyan a sivatagi atyák is tették?

Vegyük le a hárfákat a fűzfákról,²³ és dávidi lelkülettel szabadon zsoldározzunk és dicsérjük Istent! Ez az ördögűzés legősibb zsidó-keresztény formája.²⁴

„Hadd fejezzem be bátorító szavakkal. Nincs nagyobb elhívás a földön, minthogy gyógyíts és ördögöt űzz! Örülj ennek az elhívásnak! Ne nyomasszon ennek a terhe! Ne nyomasszon az sem, hogy vannak, akik nem akarnak meggyógyulni. Örvendezz az elhívásnak! Annak ellenére, hogy démonok munkálkodnak benned is, és az egyházadban is, lásd meg azt, ami véglegesen meggyógyulhat, Annak az ereje által akiben Isten ereje mutatkozott meg a démonok és betegségek felett, és Akiben megismerhetjük a világban a gyógyító erőt, Aki fenntartja ezt a világot, és felemeli azt Istenhez.”²⁵

22 Paul TILLICH, *Rendszeres Teológia*. (ford. Szabó István), Osiris 1996. 637.o.

23 Zsolt 137.

24 1Sám 16,14kk

25 Paul TILLICH, *The Eternal Now*, Lighthouse 2008. Chapter 5. 17.o.